

Motion till riksdagen 2025/26:4233

av **Lorena Delgado Varas m.fl. (-)**

med anledning av prop. 2025/26:294 För
barns rättigheter och trygghet – en ny lag
om omhändertagande för vård av barn och
unga

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	2
En reform byggd på kontroll, inte omsorg	2
När staten tar över ansvaret för ett barn måste staten också kunna hållas ansvarig.....	2
Beredningen är ett hån mot barnens rättssäkerhet.....	3
”Destruktivt beteende”	3
Funktionsnedsättning får inte omtolkas till destruktivt beteende.....	3
FN rekommenderar förbud mot isolering av barn.....	4
Barnets egen röst måste få verklig betydelse	4
Skydda barnets vilja	4
En reform som förstärker social utsatthet.....	5
Sverige behöver en annan politik	5

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2025/26:294 För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en samlad, barnrättsbaserad reform av den statliga barn- och ungdomsvården som bygger på kunskap, delaktighet och rättssäkerhet, inte ökade tvångsåtgärder och en formaliserad kontrollapparat, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

En reform byggd på kontroll, inte omsorg

Regeringens proposition 2025/26:294 innebär en historiskt långtgående omstrukturering av tvångsvården av barn och unga. En ny lag om omhändertagande ska ersätta LVU, och de särskilda befogenheterna ska samlas i en separat lag. Vissa förslag, som att stärka barns rättigheter och rätten till offentligt biträde, är i sig positiva. Men helheten präglas av en oroande utveckling där barns utsatthet omdefinieras till ett eget problem och tvångsåtgärder riskerar att normaliseras.

Barns rättigheter ska inte fungera som ett skyltfönster för en ordning som samtidigt utvidgar statens makt över deras liv, kroppar, rörelsefrihet och familjerelationer. De positiva delarna bör i stället genomföras inom ramen för en samlad och rättssäker reform som fullt ut utgår från barnkonventionen, barnets bästa och de erfarenheter som barn och unga själva bär med sig.

Vi delar självklart uppfattningen att samhället måste erbjuda trygghet och stöd till utsatta barn. Men vi menar att regeringens svar är en oproportionerlig och bristfälligt underbyggd reform som inte vare sig är rätt väg att gå eller bygger på barnets bästa. Tvärtom undergräver propositionen grundläggande rättsstatliga principer, och den riskerar att slå hårdast mot redan utsatta grupper och leda till orimliga resultat i det enskilda fallet. Vi yrkar därför avslag på hela propositionen.

När staten tar över ansvaret för ett barn måste staten också kunna hållas ansvarig

Ett barn som staten omhändertar blir inte ett barn med färre rättigheter. Tvärtom. När staten tar över makten över ett barns boende, vardag, rörelsefrihet, vård och familjekontakter ökar statens ansvar.

Staten får inte först skilja ett barn från dess föräldrar med hänvisning till barnets behov av skydd och därefter utsätta samma barn för isolering, våld, bristande behandling, otrygghet eller nya trauman inom den offentliga vården. Ett omhändertagande måste innebära större trygghet än den miljö barnet lämnar. Allt annat är ett svek från den stat som lovade att skydda barnet.

Ju större makt staten utövar över ett barn, desto starkare måste barnets rättssäkerhet, delaktighet och tillgång till oberoende prövning vara. Rättigheter utan möjlighet till ansvarsutkrävande riskerar att bli tomma löften.

Beredningen är ett hån mot barnens rättssäkerhet

Regeringen har brådstörtat tagit fram en proposition som bygger på förslag från fem olika utredningar, varav en aldrig har remitterats – samtidigt som remisstiden för en annan pågår. Utkastet till lagrådsremiss skickades ut över jul- och nyårshelgen, vilket flera remissinstanser påpekat kraftigt begränsade möjligheterna till en grundlig analys.

Det är inte så en seriös regering lagstiftar. När det gäller frihetsberövanden, separation från föräldrar och tvångsåtgärder mot barn måste beredningskraven vara högre än så. Att bygga om grunden för tvångsvården i ett lapptäcke av parallella processer riskerar att skapa nya gränsdragningsproblem, osäkerhet för barn och familjer och en ökad rättsosäkerhet. Barn ska inte bära riskerna för en bristfälligt samordnad lagstiftningsprocess.

”Destruktivt beteende”

Regeringen föreslår att ”socialt nedbrytande beteende” ska kompletteras med ”något annat destruktivt beteende”. Det här är ett farligt och oproportionerligt experiment. Barnrättsbyrån, Institutet för mänskliga rättigheter och flera andra remissinstanser varnar för att rekvisitet är vagt och riskerar att skuldbelägga barn för utsatthet som i själva verket är en följd av övergrepp, psykisk ohälsa eller bristande skydd från vuxenvärlden.

Vi instämmer. Ett barn som utsatts för sexuell exploatering, våld eller allvarlig försummelse ska inte omhändertas för sitt eget ”destruktiva beteende”; barnet ska få vård och skydd utifrån sin utsatthet. Att omdefiniera ett barns trauma till ett eget problem är en politik som straffar barn för vuxenvärldens misslyckanden.

Ett barns symtom får inte förvandlas till bevis mot barnet självt. Självskadebeteende, missbruk, destruktiva relationer eller andra riskbeteenden kan vara uttryck för trauma, sexuell exploatering, våldsutsatthet eller psykisk ohälsa. När staten omdefinierar dessa symtom till en självständig grund för tvångsingripande riskerar barnet att göras ansvarigt för den utsatthet som vuxenvärlden har orsakat eller misslyckats med att förhindra.

Funktionsnedsättning får inte omtolkas till destruktivt beteende

Det föreslagna rekvisitet innebär särskilda rättssäkerhetsrisker för barn med neuro-psykiatriska, intellektuella och andra funktionsnedsättningar. Beteenden som bottnar i autism, adhd, trauma, kommunikationssvårigheter, otillgängliga miljöer eller bristande stöd kan misstolkas som trots, aggressivitet eller destruktivitet.

Barn med funktionsnedsättning ska få anpassat stöd, kompetent behandling och tillgängliga miljöer. De får inte mötas av utvidgad tvångsvård därför att samhället har misslyckats med att ge dem det stöd de behöver. Staten måste säkerställa att funktionsnedsättning inte patologiseras, kriminaliseras eller används som en genväg till mer ingripande tvångsåtgärder.

FN rekommenderar förbud mot isolering av barn

Regeringen väljer att föra över bestämmelser om avskiljning till den nya lagen. Detta trots att FN:s barnrättskommitté flera gånger rekommenderat Sverige att förbjuda isolering av barn och Sverige upprepade gånger har kritiserats för att nuvarande lagstiftning tillåter detta.

Avskiljning och isolering är inte alltid identiska juridiska begrepp. Men när ett barn stängs in ensamt, skiljs från andra och berövas meningsfull mänsklig kontakt kan åtgärden i praktiken innebära isolering. Det är den faktiska upplevelsen och skadan för barnet som måste stå i centrum, inte enbart den formella beteckningen på åtgärden.

Att i detta läge formalisera isoleringsmöjligheterna är ett direkt avsteg från Sveriges internationella åtaganden. Barn som vårdas inom Sis har ofta komplexa behov, tidigare trauman och psykisk ohälsa. Samhällets svar måste vara trygghet, vård och behandling, inte isolering och tvång. Enligt SNS-rapporten Överleva barndomen löper unga som placerats enligt LVU en ökad risk att dö i förtid. Detta visar på ett akut behov av en grundläggande reform som minskar tvånget och stärker vården.

Barnets egen röst måste få verklig betydelse

Motionen och propositionen rör barn vars liv formas av myndighetsbeslut, men lagstiftningen får inte utformas genom att vuxna enbart talar om barn. Barn och unga med egen erfarenhet av samhällsvård måste ges ett reellt inflytande över hur vården utformas, följs upp och utvärderas.

Barn ska inte reduceras till objekt för vård, kontroll och myndighetsutövning. De är rättighetsbärare med egna erfarenheter, perspektiv och kunskaper. Barnets rätt att komma till tals måste därför vara praktiskt genomförbar och inte stanna vid en formell skyldighet att "höra" barnet.

Barn måste få information som de kan förstå, möjlighet att tala enskilt med oberoende personer och stöd att föra fram klagomål utan rädsla för repressalier. Deras erfarenheter måste också påverka verksamhetens utformning och statens beslut om framtida reformer.

Skydda barnets vilja

Vi ser ett värde i att barns anknytning till familjehem får större vikt, för att skapa stabilitet för barn som levt länge i ett familjehem. Men vi delar den oro som flera remissinstanser lyft fram. Anknytning till familjehemmet får inte bli en självständig tvångsgrund som håller kvar ett barn mot dess vilja, särskilt om barnet är 15 år eller äldre och den biologiska familjen kan erbjuda en trygg miljö.

Barnets egen vilja och rätt till familjeliv måste väga tyngre. Risken är annars att familjehemmets ställning stärks på bekostnad av barnets rätt till självbestämmande.

En reform som förstärker social utsatthet

De som i praktiken ofta påverkas mest av en expansiv tvångsvårdspolitik är barn och unga i socioekonomiskt eftersatta områden, barn med funktionsnedsättning eller psykisk ohälsa och negativt rasifierade barn. Polisens och socialtjänstens selektiva blick, där negativt rasifierade barn oftare blir föremål för utredningar och tvångsåtgärder, kommer att leda till att dessa skärpta regler i praktiken slår hårdast mot redan utsatta grupper.

Detta är en politik som straffar fattigdom och utanförskap i stället för att avskaffa den. När fokus ensidigt läggs på kontroll och tvång, att enbart agera mot symtomen, riskerar fler barn att fastna i en destruktiv utveckling i stället för att få verkliga möjligheter till en annan framtid. Det barn och unga behöver är hopp och möjligheter till en bättre framtid.

Sverige behöver en annan politik

Sverige behöver en barn- och ungdomsvård som bygger på barnets bästa, rättssäkerhet och faktisk kunskap. Det innebär, i motsats till regeringens förslag,

- en samlad reform av hela kedjan: från tidiga förebyggande insatser till trygga familjehemsplasseringar med kontinuitet och till en statlig ungdomsvård som präglas av vård och behandling, inte av tvång och isolering
- ett tydligt förbud mot avskiljning och isolering av barn
- minskad användning av tvångsåtgärder, genom stärkt kompetens, fler resurser och fungerande behandlingsmetoder
- en oberoende och förstärkt tillsyn av den statliga ungdomsvården, med tydliga klagomöjligheter för barn.

Dessutom:

- starka skolor och tidiga sociala insatser
- barn- och ungdomspsykiatri och missbruksvård
- bostadspolitik som ger familjer trygghet
- meningsfulla fritidsaktiviteter och en politik som aktivt motverkar rasism och utanförskap.

Att långsiktigt skydda och stödja utsatta barn kräver att samhället investerar i trygghet, omsorg, behandling och rättssäkerhet, inte i fler tvångsåtgärder och en formaliserad repressionsapparat.

Ett samhälles styrka mäts inte i hur mycket makt det kan utöva över de mest utsatta barnen. Den mäts i hur väl det skyddar deras värdighet, lyssnar till deras röster och tar ansvar när staten själv brister.

Ett barn som staten omhändertar förlorar inte sina rättigheter. Tvärtom. När staten tar över ansvaret för ett barns liv ökar statens skyldigheter. Ett omhändertagande måste innebära större trygghet än den miljö barnet lämnar. Allt annat är ett svek från den stat som lovade att skydda barnet.

Malcolm Momodou Jallow (-)

Daniel Riazat (-)